

CODUL DE ETICĂ ÎN ACTIVITATEA DE CERCETARE

al

Institutului Pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale

PREAMBUL

Prezentul Cod de Etică a fost elaborat în baza Codului de Etică al Societății Sociologilor din România (SSR), prelucrându-se și adaptându-se anumite aspecte în funcție de specificul ISPMN.

Prezentul Cod de Etică are la bază Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare; Legea nr. 319/2003 privind statutul personalului de cercetare-dezvoltare; Legea 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date; Legea 8/1996 privind drepturile de autor.

Activitățile personalului de cercetare din cadrul ISPMN se vor desfășura în baza acestui Cod de Etică care stipulează normele și principiile etice de cercetare ale ISPMN. Scopul codului este de a explica principiile și normele practice de colectare, arhivare și publicare ale rezultatelor cercetărilor realizate. Acestea fac referire la următoarele tipuri de date: arhive publice sau private; scrisori; interviuri; manuscrise nepublicate; chestionare și baze de date; descrieri de locuri, situații, persoane; fotografii; materiale filmate. În funcție de principiile enunțate, fiecare dintre aceste tipuri de date poate necesita o abordare diferită. În fine, prezentul Cod de Etică definește normele etice de utilizare, stocare, editare și publicare a rezultatelor obținute din cercetări științifice ce nu au fost precizate în legile generice.

Astfel, acțiunile de cercetare științifică vor respecta demnitatea, integritatea și autonomia tuturor celor implicați în cercetare sau a celor afectați în orice fel de activitate de cercetare ale institutului. De asemenea se vor proteja datele personale ale tuturor persoanelor implicate în cercetare; se vor proteja autorii, operele sau producțiile lor științifice, precum și drepturile patrimoniale ale autorilor. În fine, se va ține cont ca datele obținute în cercetare să respecte principiul utilizării etice și echitabile. Astfel, prezentul Cod de Etică vizează diminuarea sau eliminarea vătămarilor posibile aduse oricărei persoane sau oricărui grupuri sociale implicate în activitățile de cercetare ale institutului.

PRINCIPII GENERALE

A. Respectul demnității, autonomiei și drepturilor

Cercetătorii ISPMN vor respecta dreptul fiecărei persoane de a-i fi recunoscută valoarea intrinsecă supremă de ființă umană, vor recunoaște și nu vor împiedica în nici un fel manifestarea capacității persoanelor de a lua decizii și de a formula opinii pe baza propriului sistem de valori, convingeri și credințe. Se vor strădui permanent să evite orice formă de discriminare bazată pe cultură, etnie, naționalitate, culoare sau rasă, religie, vârstă, educație, gen sau orientare sexuală, abilități fizice sau intelectuale, statut domestic, marital sau parental sau orice altă trăsătură personală, de statut, condiție sau situație în care se află o persoană. Se vor strădui de asemenea să elimine din cercetări orice distorsiuni indiferent de cauze sau surse.

B. Integritatea

Cercetătorii ISPMN vor da dovadă de integritate profesională și morală în toate manifestările lor, demonstrând o conduită de natură să inspire încredere. Vor acționa pe baza valorilor și datoriilor profesionale stipulate de prezentul Cod de Etică și asumate în mod liber, fără să recurgă în nici o situație la înșelăciune sau dezinformare, cu excepția situațiilor precizate în prezentul document. Își vor prezenta cu onestitate calificările și competențele și vor acționa doar în cadrele și limitele trasate de acestea, înțelegând că depășirea acestora poate aduce prejudicii cercetării științifice, ISPMN și societății în general. Vor evita orice amestecuri sau intervenții nedorite, forțate, nejustificate sau ilegale în sfera de valori și credințe fundamentale ale altor persoane, grupuri, asociații profesionale, politice, civile sau de altă natură.

C. Responsabilitatea și precauția

Cercetătorii ISPMN își vor concentra eforturile pentru a contribui prin cercetările și practicile desfășurate la bunăstarea generală, inclusiv prin asumarea responsabilității sociale (față de comunitate și societate), științifice și profesionale. Cercetătorii ISPMN își vor însuși în activitățile de cercetare și intervenție cele mai înalte standarde de exigență științifică și profesională. Vor manifesta respect și toleranță pentru abordările teoretice, metodologice și practice ale colegilor chiar și atunci când acestea sunt în dezacord cu propriile convingeri și abordări. Se vor abține ca în practicile profesionale desfășurate să acționeze în modalități care ar putea fi dăunătoare persoanelor sau asociațiilor, atât în prezent cât și în viitor, chiar dacă nu se pot prezice cu precizie daunele sau persoanele afectate. Nu vor tolera și nu vor trece cu vederea nici o abatere de la deontologia profesională.

STANDARDE PROFESIONALE

COMPETENȚA

1. Cercetătorii ISPMN vor iniția activități de cercetare și se vor angaja doar în acele activități profesionale (predare, consiliere, intervenție, ș.a.) pentru care au competențele atestate (prin dobândirea unor calificări, sau prin parcurgerea unor traininguri sau programe de formare) sau experiența necesară, străduindu-se să acționeze permanent în vederea formării și practicării la standarde cât mai înalte a competențelor deținute.
2. Atunci când în exercitarea profesiei cercetătorii ISPMN constată că ajung într-un impas (de exemplu, datorită unor motive personale care interferează cu îndatoririle profesionale) sau când o situație neprevăzută se dovedește a reprezenta o depășire a limitelor de competență, ei se vor retrage din respectiva activitate.
3. În toate activitățile în care cercetătorii ISPMN se angajează, ei își vor prezenta, la solicitare, domeniile de specialitate, competențele, experiența (nivelul/gradul de expertiză) și afilierile.

PRODUCEREA CUNOAȘTERII ȘTIINȚIFICE ȘI DISEMINAREA REZULTATELOR

4. În activitatea de cercetare, formare sau intervenție cercetătorii ISPMN vor urmări să dea dovadă de obiectivitate și imparțialitate, evitând sau eliminând distorsiunile, omisiunile și falsele reprezentări intenționate ce s-ar putea produce ca urmare a intereselor și convingerilor personale.
5. Pe parcursul planificării, implementării și diseminării rezultatelor cercetării, cercetătorii ISPMN au obligația desfășurării tuturor activităților presupuse de acestea la nivelul celor mai înalte standarde de exigență științifică și profesională, luând măsurile necesare pentru diminuarea posibilității de corupere, alterare, compromitere a rezultatelor și pentru protejarea și respectarea drepturilor participanților la cercetare.
6. Cercetătorii ISPMN nu se vor angaja în activități în care recompensa financiară sau de alt tip să fie corelată în vreun fel cu concluziile investigațiilor, sau în activități care prin derularea investigațiilor ar putea genera suspiciuni de natură a afecta imaginea ISPMN.
7. Cercetătorii ISPMN sunt responsabili de conduita profesională a tuturor persoanelor care participă la cercetările inițiate de ei înșiși sau de alți cercetători pe care îi supervisează; ei au obligația să-i informeze pe aceștia asupra prevederilor legale, reglementărilor și exigențelor deontologice și să se asigure de respectarea acestora.
8. Cercetătorii ISPMN vor fi în măsură să explice sursa datelor obținute precum și metodele utilizate pentru culegerea acestora.

9. Cercetătorii ISPMN se vor abține de la orice acțiuni care ar putea produce deteriorarea imaginii cercetării sociale, sau care ar putea împiedica accesul ulterior al unui alt cercetător la acel teren de cercetare.
10. Cercetătorii ISPMN nu vor oferi recompense financiare sau stimulente care ar putea constrânge în orice fel, sau influența, răspunsurile participanților la cercetare, deteriorând acuratețea culegerii informațiilor.
11. Fabricarea, falsificarea datelor sau omiterea intenționată a unor date (care modifică în mod substanțial concluziile analizei) în prezentarea sau publicarea rezultatelor cercetării reprezintă abateri extrem de grave de la deontologia cercetării și sunt cu desăvârșire interzise și aspru sancționate.
12. Dacă cercetătorii ISPMN vor descoperi erori semnificative în rezultatele publicate sau prezentate vor lua măsuri rezonabile în vederea corectării, retractării, sau publicării de erate sau alte modalități de a clarifica situația apărută.
13. Utilizarea datelor și rezultatelor complexe, care rezultă din prelucrarea unor date brute se face cu acordul autorilor și proprietarilor acestor date. Acestea pot fi puse, în condiții bine precizate, atât la dispoziția beneficiarilor cât și la dispoziția altor cercetători interesați în reutilizarea acestora în cercetări ulterioare. Autorilor cercetării le revine obligația de a se asigura că prin manipularea ulterioară a datelor colectate nu sunt încălcate drepturile și angajamentele față de persoanele intervievate. De asemenea, datele puse la dispoziție (interviuri, metode de eșantionare, baze de date) trebuie să fie anonimizate pentru a respecta protecția datelor personale. În situații speciale, dacă persoanele intervievate sunt de acord, datele lor pot fi transmise către alți cercetători/instituții, cu condiția ca aceștia/acestea să protejeze datele personale.
14. Datele obținute din alte cercetări pot fi utilizate doar cu respectarea strictă a drepturilor de autor și a regulilor de citare, obținându-se acordul prealabil al deținătorilor drepturilor de autor în vederea utilizării, dacă este cazul.
15. Rezultatele cercetărilor realizate de către ISPMN sunt publice și trebuie să fie accesibile publicului larg. ISPMN are obligația de a asigura anonimizarea datelor cu caracter personal. Datele personale pot să fie făcute publice doar atunci când nu contravin legii protecției datelor personale și când persoanele în cauză doresc explicit (prin consimțământ exprimat în scris) ca aceste date să fie făcute publice.
16. Cercetătorii ISPMN își vor asuma responsabilitatea și se vor declara autori doar ai cercetărilor și lucrărilor la care au contribuit efectiv, menționând de asemenea aportul (dacă este cazul) tuturor colegilor contributori.
17. Datele obținute de ISPMN în cadrul cercetărilor colective pot fi puse, în anumite condiții, la dispoziția persoanelor implicate în respectivele cercetări, atunci când persoanele respective au avut o contribuție semnificativă (prin realizarea de interviuri, material filmat, elaborare de metodologii, rapoarte descrieri de situații sau terenuri de cercetare, sau publicații științifice).

18. Cercetătorii ISPMN nu vor fi membri în organizații cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și nu vor participa activ la evenimente și acțiuni organizate de astfel de grupări sau organizații extremiste care promovează activ ideile, concepțiile sau doctrinele fasciste, legionare, rasiste sau xenofobe, precum ura și violența pe motive etnice, rasiale sau religioase, superioritatea unor rase și inferioritatea altora, antisemitismul, incitarea la xenofobie, recurgerea la violență pentru schimbarea ordinii constituționale sau a instituțiilor democratice, naționalismul extremist. Participarea la astfel de manifestări sau evenimente este posibilă numai în scop de cercetare. De asemenea, cercetătorii ISPMN nu vor publica în jurnale, cărți sau alte publicații strâns legate de organizații extremiste.

19. Cercetătorii ISPMN se vor abține de a legitima evenimente, mișcări, organizații, instituții, edituri și publicații de orientare extremistă prin prezența și contribuția lor. Nu se consideră legitimare participarea la dispute intelectuale/profesionale în cadrul cărora cercetătorii ISPMN se delimitează clar de ideile extremiste și articulează o opinie fermă contra acestora. Indiferent de situație, însă, se recomandă prudență la contactele sub orice formă cu cercurile extremiste.

PLAGIATUL

20. Cercetătorii ISPMN nu vor prezenta date sau rezultate din studii sau cercetări ale altor cercetători, ca aparținându-le lor. Cercetătorii ISPMN vor evidenția în mod explicit contribuțiile altor cercetători la producerea cunoașterii științifice și se vor abține în toate activitățile și situațiile de plagiat. Plagiatul reprezintă preluarea integrală sau parțială într-o operă scrisă (publicată sau disponibilă în format electronic) sau într-o prezentare orală, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise (publicate sau disponibile în format electronic) ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale.

21. În toate activitățile desfășurate (publicații, prezentări, predare, ș.a.) cercetătorii ISPMN vor respecta normele academice de citare, alcătuire a referințelor și redactare a lucrărilor științifice și de asemenea prevederile legale și reglementările referitoare la etica cercetării; vor folosi în propriile lucrări date și rezultate ale altor autori abia după obținerea dreptului legal în acest sens, sau atunci când datele sunt publice și se pot utiliza de către publicul larg, prin citarea lor corespunzătoare.

22. De asemenea, cercetătorii ISPMN se vor abține de la următoarele acțiuni: autoplăgiat; includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unuia sau mai multor coautori care nu au contribuit semnificativ la publicație ori excluderea unor coautori care au contribuit semnificativ la publicație; includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unei persoane fără acordul acesteia; publicarea sau diseminarea neautorizată de către autori a unor rezultate, ipoteze, teorii ori metode științifice nepublicate; introducerea de informații false în solicitările de granturi sau de finanțare, în dosarele de candidatură pentru abilitare, posturi didactice universitare sau posturi de cercetare-dezvoltare.

RELAȚIILE INTERUMANE

- 23.** Cercetătorii ISPMN vor manifesta respect și preocupare pentru colegi, bursieri, voluntari și studenți care își desfășoară stagiul de practică în cadrul ISPMN. Ei au obligația, pe întregul parcurs al desfășurării cercetărilor, să anticipeze și să prevină, atât cât este rezonabil posibil, consecințele nefavorabile și eventualele daune pe care cercetarea le-ar putea atrage asupra persoanelor intervievate, sau celorlalte persoane implicate în cercetare.
- 24.** Cercetătorii ISPMN vor respecta dreptul la viața privată al participanților la cercetare. Ei vor folosi mijloace de înregistrare a datelor (reportofon, cameră video, ș.a.) doar după obținerea acordului persoanelor vizate (consimțământ informat).
- 25.** Participanților la cercetare li se va respecta necondiționat dreptul la opoziție, ei vor fi informați de către cercetătorii ISPMN că pot să refuze participarea la cercetare, sau se pot răzgândi asupra participării, în orice moment al cercetării. De asemenea, persoanele intervievate li se va respecta necondiționat dreptul la opoziție referitor la stocarea datelor cercetării, sau utilizarea acestor date.
- 26.** Cercetătorii ISPMN nu vor manifesta comportamente de defăimare, abuz (inclusiv abuz de autoritate) sau hărțuire (sexuală, rasială, sau emoțională) față de persoanele cu care vin în contact în timpul activităților profesionale. Hărțuirea sexuală include aluzii, propuneri, avansuri sau orice act comportamental verbal sau non-verbal cu un conținut sexual explicit sau implicit.
- 27.** Cercetătorilor ISPMN le este strict interzisă în toate situațiile exploatarea altor persoane; nu vor profita în nici un fel de persoanele față de care manifestă un ascendent de autoritate (colegi, persoane supervizate, participanți și subiecți ai cercetării, bursieri, voluntari, studenți).
- 28.** Cercetătorii ISPMN care au atribuții de supervizare a activității unor bursieri, voluntari, studenți care își desfășoară stagiul de practică în cadrul ISPMN, îi vor antrena pe aceștia în activități de cercetare, însă vor evita orice formă de exploatare a acestora, nu îi vor trata ca pe o mână de lucru neplătită sau benevolă, folosindu-i în cercetările personale. Nu își vor atribui contribuțiile și ideile persoanelor de mai sus și vor evidenția aportul tuturor colaboratorilor care participă la cercetare. De asemenea, vor evita să-i antreneze în situații delicate sau periculoase, care ar putea surveni în timpul activităților de cercetare științifică.
- 29.** Cercetătorii ISPMN nu vor practica, nu vor consimți sau facilita în nicio formă discriminarea bazată pe etnie, naționalitate, vârstă, gen, orientare sexuală, dizabilități, starea sănătății, statut social, ș.a.
- 30.** Cercetătorii ISPMN vor manifesta o conduită colegială bazată pe respect, onestitate, corectitudine, loialitate și solidaritate, evitând criticile nefondate și acțiunile denigratoare la adresa colegilor sau a ISPMN. Atunci când constată în activitatea colegilor încălcări ale normelor deontologice stipulate de prezentul Cod de Etică, le vor atrage atenția cu discreție asupra acestora, iar dacă conduita acestora rămâne neadecvată se vor adresa Comisiei de Etică a ISPMN.

CONFLICTUL DE INTERESE

- 31.** Cercetătorii ISPMN vor evita situații susceptibile a fi considerate conflicte de interese. Conflictul de interese este situația în care un cercetător are un interes personal (de exemplu de natură patrimonială), care ridică suspiciuni legate de obiectivitatea și imparțialitatea sa în luarea unor decizii ori îndeplinirea la timp și cu obiectivitate a îndatoririlor care îi revin.
- 32.** Cercetătorii ISPMN vor evita relațiile multiple (cu subiecți ai cercetării, persoane supervizate), adică situațiile în care se exercită cel puțin două roluri profesionale antagonice în raporturile cu o persoană.
- 33.** Cercetătorii ISPMN au obligația dezvăluirii surselor de finanțare, precum și a tipului sau naturii relației speciale (dacă este cazul) pe care o au cu finanțatorii cercetării.
- 34.** Indiferent de interesele personale sau patrimoniale, cercetătorii ISPMN vor respecta standardele profesionale științifice atât pe parcursul colectării, analizei și interpretării datelor, cât și în activitățile de diseminare a rezultatelor cercetărilor.

CONFIDENȚIALITATEA

- 35.** Cercetătorii ISPMN au obligația de a lua toate măsurile necesare pentru a proteja, în orice circumstanță și pentru o perioadă de timp nedeterminată, confidențialitatea informațiilor private și a datelor obținute prin activitățile de investigare, analiză, intervenție, ș.a. Ei vor întreprinde astfel tot ceea ce este rezonabil posibil pentru a asigura dreptul la viață privată al persoanelor implicate în cercetare (subiecți, operatori, informatori, ș.a.).
- 36.** Obligația de a păstra confidențialitatea se extinde și asupra membrilor echipei de cercetare, indiferent de postura și statutul deținut, cât și asupra colaboratorilor sau cercetătorilor, care ar putea solicita ulterior reutilizarea datelor. Responsabilitatea autorilor principali ai cercetării presupune și obligativitatea instruirii tuturor persoanelor care vor intra în contact cu datele referitor la obligativitatea păstrării confidențialității datelor de cercetare respectiv măsurile de protecție necesare păstrării confidențialității.
- 37.** Cercetătorii ISPMN vor acorda o atenție sporită păstrării anonimatului și confidențialității asupra informațiilor private care ar putea conduce la identificarea persoanelor intervievate. Acestea vor fi informate cu privire la limitele confidențialității, și condițiile în care aceasta poate fi încălcată. Cercetătorii ISPMN sunt obligați să asigure anonimizarea datelor personale în cadrul cercetărilor realizate în cadrul ISPMN.

CONSIMȚĂMÂNTUL INFORMAT

38. Cercetătorii ISPMN nu vor iniția cercetări asupra subiecților care fac obiectul investigațiilor decât după obținerea din partea acestora, sau a reprezentanților acestora autorizați prin lege, a consimțământului informat.
39. Cercetătorii ISPMN au față de participanții la cercetare responsabilitatea de a le explica cu claritate, într-o manieră ușor de înțeles, astfel încât să se decidă în cunoștință de cauză în legătură cu participarea la anchetă, subiectul cercetării, scopul, autorii și finanțatorii, limitele confidențialității, implicarea unor terți, modalitățile în care rezultatele vor fi diseminate și folosite (destinația cercetărilor). Consimțământul trebuie obținut pentru colectarea, stocarea și utilizarea datelor. Consimțământul informat se obține în scris sau prin înregistrare (audio sau video). În cazul fotografiilor și materialelor filmate consimțământul informat se obține în mod obligatoriu în scris sau înregistrare video.
40. Cercetările bazate pe ascunderea identității autorului sau a scopului, mijloacelor și tehnicilor folosite (*deception*) – se vor desfășura doar după obținerea unei aprobări din partea unei *entități* (comisie de etică) cu atribuții în acest domeniu. Ele se justifică doar atunci când celelalte metode de cercetare nu fac posibilă culegerea unor date esențiale pentru cercetare. Alegerea și utilizarea acestei metode trebuie să se facă după o riguroasă analiză și cântărire a avantajelor și riscurilor, astfel încât cercetătorii ISPMN să fie în măsură să anticipeze orice problemă de natură deontologică, iar odată apărută să o poată rezolva.

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

41. Cercetătorii ISPMN se vor implica permanent în programe de formare profesională, vor iniția cercetări și se vor consulta cu ceilalți colegi, preocupându-se permanent de perfecționarea și îmbunătățirea propriilor competențe profesionale.
42. Dacă sunt implicați în supervizare sau formare, cercetătorii ISPMN vor acționa la nivelul celor mai exigente standarde științifice și morale pentru a conferi cea mai înaltă calitate și integritate în domeniul formării în științele sociale, astfel încât să fie asigurată producerea unor specialiști cu un nivel de competență ridicat, capabili să se integreze cu succes în activitățile specifice cercetării în științe sociale.
43. Cercetătorii ISPMN cu responsabilități în proiectarea și organizarea programelor de studii sau formare, au obligația de a se asigura că etica și deontologia constituie pentru studenți și cursanți componente fundamentale în desăvârșirea pregătirii lor profesionale.
44. Având în vedere ascendentul și influența pe care o au formatorii asupra persoanelor aflate în supervizarea lor (bursieri, voluntari, studenți), cercetătorii ISPMN nu vor face abuz de autoritatea lor, nu vor hărțui, umili sau amenința integritatea acestora, abținându-se de la acțiuni care ar putea prejudicia imaginea de sine a acestora.

COMISIA DE ETICĂ. IMPLEMENTAREA CODULUI DE ETICĂ

45. Cercetătorii ISPMN au obligația să cunoască și să-și însușească prevederile Codului de Etică și datoria de a rezolva problemele etice cu care se confruntă în exercitarea profesiei în acord cu reglementările acestuia.

- 46.** În toate situațiile în care au fost sesizate abateri și încălcări ale prevederilor Codului de Etică, respectiv orice abatere de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare prevăzute de art. 2¹ din Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, Comisia de etică va examina aceste sesizări, iar în funcție de gravitatea acțiunilor îndeplinite, va propune aplicarea de măsuri, sau chiar sancțiuni dacă aceste încălcări sunt grave.
- 47.** Codul de etică intră în vigoare odată cu aprobarea acestuia prin ordin al președintelui ISPMN.